

Professional
Doctorate

Yrkesinriktad doktorsutbildning

Tolv yrkeshögskolors förslag

Sammanfattning

Finlands konkurrenskraft, kompetensnivå och innovationsförmåga kräver nya lösningar. Tolv yrkeshögskolor föreslår att det i Finland inrättas en yrkesinriktad doktorsutbildning som motsvarar arbetslivets utvecklingsbehov och stärker den regionala livskraften. Enligt förslaget skulle utbildningen inledas med ett riksomfattande pilotprojekt under nästa regeringsperiod.

Den yrkesinriktade doktorsexamen (Professional Doctorate) är en arbetslivsorienterad, sektorsövergripande och lösningsinriktad examen som kompletterar det finländska högskolesystemet. Den erbjuder möjligheten att utveckla organisationer och kompetensen direkt på arbetsplatserna. Examen är på samma nivå som universitetens doktorsexamen, men har andra mål och genomförandesätt: tyngdpunkten ligger på tillämpad forskning, arbetslivssamarbete och effektivitet.

Yrkeshögskolorna är redan nu betydande aktörer inom FUI-verksamheten och den regionala utvecklingen. De har utvecklat sin forsknings- och utvecklingsverksamhet, byggt upp karriärvägar för forskare och FUI-expert och bildat nätverk med internationella högskolor. En yrkesinriktad doktorsutbildning skulle vara en naturlig fortsättning på denna utveckling och möjliggöra en yrkesinriktad högskoleväg från Bachelor- och Master-nivå till doktorsnivå.

Bakgrunden till förslaget är tolv yrkeshögskolors gemensamma beredningsarbete och beredskap att agera. Pilotfasen gör det möjligt att på ett kontrollerat sätt testa och utveckla modellen i samarbete med arbetslivet och internationella partner. Det som nu behövs är politisk vilja och möjliggörande lagstiftning för att Finland ska kunna ta nästa steg mot en fullvärdig och effektiv dualmodell.

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning	3
1. Varför behöver Finland yrkesinriktad doktorsutbildning?	4
Yrkeshögskolorna som arbetslivets utvecklare	5
Doktorsutbildning som förutsättning för livskraft och konkurrenskraft.....	6
Doktorernas placering på arbetsmarknaden	7
2. Mot en fullvärdig högskola	8
3. Internationell utveckling	10
4. För vem är en yrkesinriktad doktorsexamen avsedd?	11
5. Hur skulle en yrkesinriktad doktorsexamen se ut?	12
Parterna i en yrkesinriktad doktorsexamen.....	12
Den yrkesinriktade doktorsutbildningens struktur	14
6. Utveckling av ett gemensamt doktorsprogram	16
7. Finansiering av forskningen	17
8. Sammanfattning	18
Programgruppens sammansättning	19

1. Varför behöver Finland yrkesinriktad doktorsutbildning?

Den långsamma ekonomiska tillväxten och den försämrade internationella konkurrenskraften är allmänt erkända utmaningar för Finlands ekonomi. Även om Finland har prioriterat utbildning, forskning och utveckling har målen för högskoleutbildningen och innovationsverksamheten till stor del förblivit ouppfyllda. När det gäller att lösa dessa problem har man inte till fullo lyckats utnyttja yrkeshögskolornas potential som experter på tillämpad forskning och arbetslivssamarbete. Behovet av ett mångsidigare system för doktorsutbildning har också förbisetts.

Finlands konkurrenskraft är svag. Finland ligger klart efter i investeringarna och innovationsförmågan har delvis försämrats. I OECD:s rapporter har antalet högskoleutbildade sedan 1991 minskat i förhållande till de övriga OECD-länderna och för närvarande är cirka 39 procent av åldersgruppen 25–34 år högskoleutbildade. Välfärdsområdenas utmaningar har identifierats och det finns ett klart behov av praktiskt tillämpad högklassig forsknings-, utvecklings- och innovationsverksamhet i olika organisationer. Företagens kompetensnivå måste höjas för att deras konkurrenskraft och möjligheter att höja förädlingsvärdet ska förbättras. Detta gäller särskilt små och medelstora företag.

Finland stöder sig för närvarande i hög grad på lokomotivföretag i sin innovationspolitik. Även om lokomotivekosystemen erbjuder små och medelstora företag nya möjligheter att delta i nätverk och innovationsverksamhet, kan deras egna utvecklingsbehov och möjligheter att självständigt satsa på produkt- och tjänsteutveckling hamna i bakgrunden om man inte i tillräcklig utsträckning tar hand om kompetensen och högskolegemenskapen som lämpar sig för dem. Detta har identifierats både i rapporten Innovaatioista kasvuun – Selvitys pk-yritys-

ten innovaatiopotentialista (ANM 2025) och i Business Finlands (2025) Mid-term evaluation of the leading company initiative (LCI) partnerships final report, där man betonar behovet av att förbättra små och medelstora företags egen innovationsförmåga och egna skalningsmöjligheter.

En yrkesinriktad doktorsutbildning som genomförs i nära samarbete med företag och som stärker yrkeskompetensen skulle tillhandahålla nya verktyg för att främja Finlands konkurrenskraft och företagens tillväxt.

Fördelen med en doktorsutbildning med yrkesinriktning som utgångspunkt är att behovet uppstår i en arbetslivsmiljö, där även hela utvecklingsprocessen äger rum, vilket innebär att utbildningen har en finansiell och funktionell koppling till företag och andra arbetslivsorganisationer. I bästa fall ändrar forskningsresultaten verksamhetssätten i arbetslivet under hela utvecklingsprocessen och producerar information som kan utnyttjas direkt. Genom yrkesinriktad doktorsutbildning förbättrar man således möjligheterna att hitta lösningar som förnyar Finlands ekonomi och som skapar produktivitet och konkurrenskraft.

Yrkeshögskolorna som arbetslivets utvecklare

Yrkeshögskolor har funnits i Finland i över 30 år. Lagen om försök med yrkeshögskolor stiftades 1991 och de första yrkeshögskolorna inledde sin verksamhet hösten 1992. År 2005 fick yrkeshögskolorna också rätt att bevilja högre yrkeshögskoleexamina. Högre YH-examina som motsvarar magisterexamen förnyar kompetensen i arbetslivet och erbjuder ett utmärkt sätt att utveckla den egna kompetensnivån så att den motsvarar arbetslivets behov och alltmer krävande befattningsbeskrivningar. Idag avläggs redan var fjärde examen på magisternivå vid en yrkeshögskola.

Samarbetet med arbetslivet, i synnerhet med små och medelstora företag, är kärnan i yrkeshögskolornas verksamhet såväl inom utbildningen som inom forsknings-, utvecklings- och innovationsverksamheten. I yrkeshögskolelagen fastställs att yrkeshögskolans uppgift är att "meddela sådan högskoleundervisning för yrkesinriktade expertuppgifter som baserar sig på arbetslivets och arbetslivsutvecklingens krav samt på forskning och konstnärliga och kulturella utgångspunkter och att stödja studerandenas yrkesutveckling". Dessutom har yrkeshögskolorna fått i uppgift att "bedriva tillämpad forskningsverksamhet och utvecklings- och innovationsverksamhet som gynnar yrkeshögskoleundervisningen, främjar arbetslivet och den regionala utvecklingen och förnyar näringsstrukturen i regionen samt bedriva konstnärlig verksamhet".

Det är just det nära samarbetet med arbetslivet i all verksamhet, tillsammans med uppdraget att främja den regionala utvecklingen, som ger yrkeshögskolorna en särskild roll i det finländska samhället. Yrkeshögskolorna har genom sin verksamhet byggt upp en betydande förståelse och kompetens om företagens situation och behov samt en förmåga att samarbeta med

företag inom utbildning och forskning. Dessa styrkor utgör också grunden för den yrkesinriktade doktorsutbildningens distinkta profil.

De som avlagt högre yrkeshögskoleexamen har formellt behörighet att ansöka till doktorsutbildningar som universiteten erbjuder för vidareutbildning. Denna möjlighet motsvarar dock inte de behov som utgår från arbetslivet. En yrkesinriktad doktorsexamen kompletterar yrkeshögskolornas utbildningsutbud så att det speglar högskolornas fulla potential och erbjuder en utbildningsväg från Bachelor- och Master-examina till doktorsnivå som kan jämföras med internationella motsvarigheter och som möter arbetslivets kompetensbehov.

Professional Doctorate-examen

Söker och producerar nya lösningar med anknytning till arbetslivet och bygger upp konkurrenskraften

Master-examen

Har förnyat kompetensen i arbetslivet och varit en nationell utbildningsinnovation sedan 2005

Bachelor-examen

Har producerat nya experter med stark koppling till arbetslivet sedan 1992

Doktorsutbildning som förutsättning för livskraft och konkurrenskraft

Visionsarbetet för högskoleutbildningen och forskningen som leds av undervisnings- och kulturministeriet är i full gång. I visionsarbetet fastställs riktlinjer för högskoleutbildningen fram till 2040. Nu är alltså ett utmärkt tillfälle att söka och hitta lösningar för högskolefältet som skulle bidra till att svara på utmaningarna i det finländska samhället och möjliggöra bättre verksamhetsförutsättningar för högskolorna. Inrättandet av en yrkesinriktad doktorsutbildning i Finland kunde vara ett steg mot det uppsatta målet att höja kompetensnivån och utnyttja tillämpad forskning i större utsträckning än i nuläget.

I detta förslag är utgångspunkten för utvecklingen av en yrkesinriktad doktorsexamen en kraftig höjning av uppskattningen av yrkeskompetens, som skapandet av hela yrkeshögskolesystemet har grundat sig på. Samtidigt är det fråga om att tillämpa ett nytt utvecklingsbaserat tänkande på den högsta utbildningen. Det samhälleliga resultatmålet är att utvidga forsknings- och utvecklingsverksamhetens genomslagskraft även till de områden som tidigare yrkesmässigt, områdesmässigt eller kompetensmässigt har placerat sig i periferin.

Den yrkesinriktade doktorsexamen är kopplad till konkret utveckling av arbetslivet på samma sätt som lärdomsprov för högre yrkeshögskoleexamina, vilket möjliggör en direkt inverkan på arbetslivets produktivitet och kompetensutveckling. På detta sätt skapas också en mångsidigare modell och möjligheter att utveckla individens och organisationernas kompetensnivå och innovationsverksamhet samt påskynda kommersialiseringen och utnyttjandet av innovationer.

Yrkeshögskolornas aktivare deltagande i utvecklingen av näringslivet och regionen förutsätter att doktoranderna tillsammans med undervisnings- och forskningspersonalen deltar i genomförandet av tillämpad forskning. Doktorsutbildningen är ett centralt verktyg för att göra högskolans kompetens mångsidigare och att genom doktorerna som utexamineras säkerställa att kompetensen sprids i regionen.

Arbetslivet behöver experter på hög nivå, som har förmågan att tillämpa forskning i praktiken och god kännedom om arbetslivet. Yrkeshögskolornas arbetslivsorienterade utbildnings- och forskningsverksamhet erbjuder en bra utgångspunkt för att stärka just denna typ av kompetens. Personer som avlagt den yrkesinriktade doktorsexamen som presenteras i detta förslag har en forskarutbildning som fokuserar på utveckling. I arbetslivet kan de fungera förutom som forskare även som innovatörer, förändringsagenter och yrkespersoner. En doktorsexamen som baserar sig på dualmodellen ger mångsidig och tillämplig kompetens för näringslivet.

Behovet av yrkesinriktad doktorsutbildning betonas för sin del av yrkeshögskolornas kraftiga internationalisering. Allt fler yrkeshögskolor har ingått i nätverk med internationella högskolor i fråga om utbildning, forskning och utveckling. Ett utvecklingsobjekt till exempel i Europeiska universitetet-allianserna, i vilka yrkeshögskolorna också i stor utsträckning ingår, är doktorsutbildningen. Flera yrkeshögskolor har dessutom kommit överens om internationellt samarbete för att säkerställa doktorsutbildning för sin personal. Yrkeshögskolorna kan redan genom projekt och separata avtal utveckla och producera den europeiska doktorsutbildningen, men på grund av begränsningarna i det nationella systemet beviljas examina via en internationell partner. Det finländska högskolesystemet borde alltså – liksom sina internationella partner – identifiera och erkänna yrkeshögskolornas unika kompetens.

Doktorernas placering på arbetsmarknaden

Utvecklingen av Finlands livskraft och konkurrenskraft förutsätter en hög kompetensnivå och högklassig FUI-verksamhet både inom den offentliga och den privata sektorn. I Finland sysselsätts dock största delen av doktorerna fortfarande inom universitetssektorn. Med tanke på den parlamentariska arbetsgruppens FoU-mål och därmed utvecklingen av produktiviteten är det mycket viktigt att antalet doktorsutbildade ökar, men också fördelas allt jämnare mellan den offentliga sektorns och företagens olika FoU-uppgifter.

Enligt Sivistas statistiköversikt (2023) har antalet doktorer ökat mest vid universiteten, men den relativt sett största ökningen kan ses inom den privata sektorn och bland företagarna. Det är vanligare att vara företagare inom hälso- och välfärdsbranscherna, vilket torde förklaras av att läkare är yrkesutövare. I arbets- och näringsministeriets färskaste rapport (ANM, 2025) nämns också företagens behov av doktorer,

men å andra sidan svårigheterna att rekrytera FoU-experter. Sivistas (2023) rapport Tohtorit työelämässä lyfter också fram kunniga doktorsutbildades utvandring.

Doktorernas sysselsättning inom företagssektorn skulle stödas av utbildningens nära koppling till arbetslivet, vilket är utgångspunkten för den yrkesinriktade doktorsutbildningen som presenteras här. På nivå 8 i den europeiska kvalifikationsramen för livslångt lärande (EQF) konstateras att den uttryckligen ger utrymme för en sådan yrkesinriktad doktorsexamen som är kopplad till arbete, innovation och praktisk yrkeskompetens.

När den yrkesinriktade doktorsutbildningen kopplas tätt samman med samarbetet med företagen främjar den yrkesinriktade doktorsutbildningen utvecklingen av kompetensnivån och konkurrenskraften inom näringslivet i Finland. Den yrkesinriktade doktorsutbildningen är också en möjlighet att öka hållkraften för internationella experter i Finland.

2. Mot en fullvärdig högskola

Den finländska dualmodellen har utvecklats under hela tiden den funnits. När yrkeshögskolorna grundades, i början av 1990-talet, var dualmodellen mycket annorlunda än den vi känner idag. Såväl uppgifterna, ägarstrukturen som finansieringsmodellen har utvecklats.

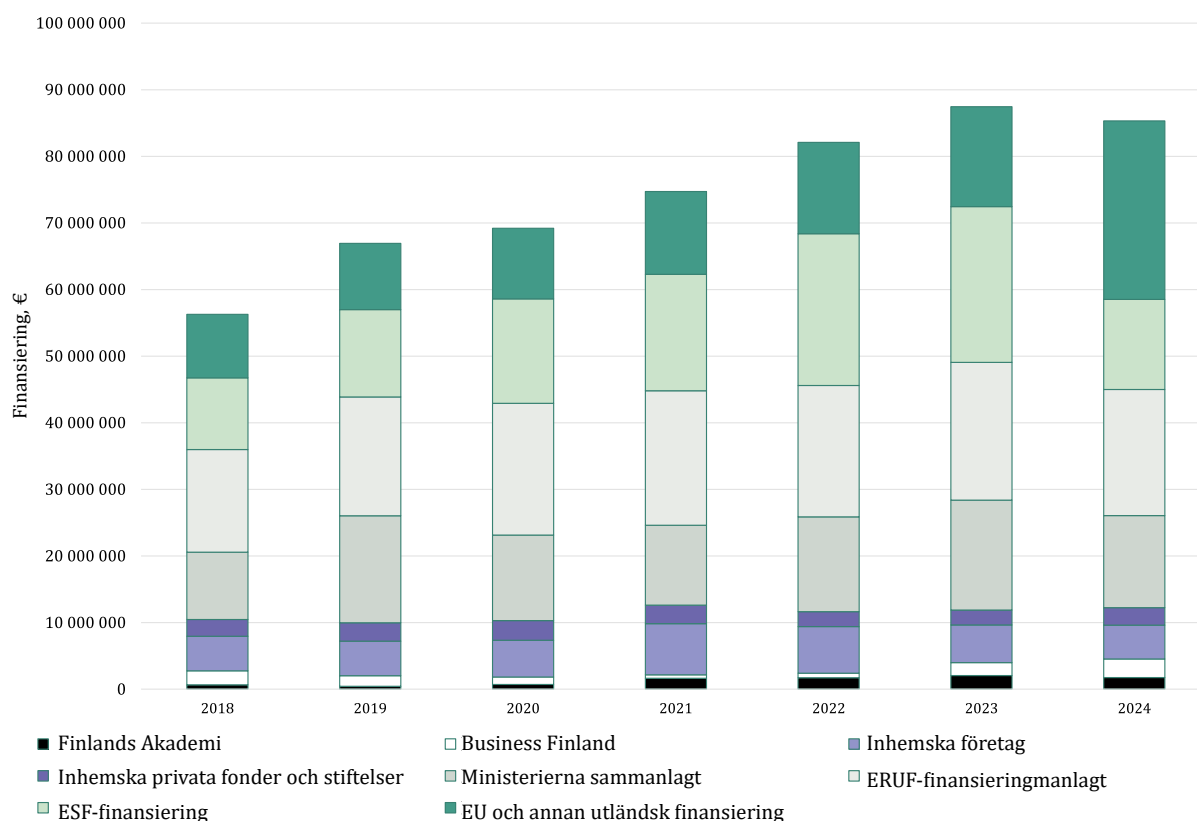
Yrkeshögskolorna har sedan sitt inrättande varit ett sätt att svara på förändringar i arbetslivet, och det är de fortfarande. När yrkeshögskolorna grundades var deras huvudsakliga uppgift högskoleutbildning i den första cykeln samt service- och (F)U-verksamhet som stöder utbildningen. Utbildningsuppgiften har sedermera utvidgats till att även omfatta andra cykelns högre yrkeshögskoleexamen (högre YH), som är på samma nivå som magisterexamen. Yrkeshögskolornas utbildningsutbud har ökat och visat att den behövs: 2024 var antalet utexaminerade från yrkeshögskolor 65 procent större än 10 år tidigare (Vipunen, examina som avlagts vid yrkeshögskolor). Företagens behov av yrkesinriktad utbildning i synnerhet på magisternivå framkommer också i rapporten Innovaatioista kasvuun – Selvitys pk-yritysten innovaatiopotentialista (ANM 2025).

Yrkeshögskolorna har också utvecklat sin FUI-verksamhet avsevärt. Den konkurrensutsatta externa finansieringen av forsknings- och utvecklingsverksamheten mer än fördubblades från 2015 till 2023 (Vipunen, finansiering av yrkeshögskolornas forskning). Samtidigt vittnar ökningen av Business Finlands, Horisont Europas och Finlands Akademis andelar i yrkeshögskolornas projektbestånd om utvecklingen av FUI-verksamhetens kvalitet. På 2020-talet har man bland annat beviljat de första akademiprojekten som leds av en yrkeshögskola. Idag utgör FUI-verksamheten en betydande del av yrkeshögskolornas verksamhetsvolym mätt i antalet anställda och

omsättning. Detta lyfter yrkeshögskolorna till att bli en betydande sökande av den konkurrensutsatta FUI-finansieringen och en drivkraft för högklassig vetenskapsbaserad tillämpad forskning och innovationsverksamhet internationellt, i samarbete med andra aktörer inom utbildningsområdet, arbetslivet och regionala utvecklare.

För att utveckla kompetensen har yrkeshögskolorna tagit i bruk karriärvägar för forskare och FUI-experten. Yrkeshögskolorna är också aktiva medlemmar i flera europeiska universitetsallianser. De internationella modellerna för utveckling av en yrkesinriktad doktorsexamen (t.ex. Nederländerna, Portugal, Tyskland) erbjuder utmärkta exempel där den yrkesinriktade doktorsutbildningen utgör en del av högskolornas regionala effektivitet och internationella konkurrenskraft.

De tolv yrkeshögskolor som berett detta förslag är belägna på olika håll i Finland och är erkända regionutvecklare inom sina egna områden. I den externa FUI-finansieringen representerar de 60 procent av yrkeshögskolornas totala pott. I sin helhet har forskningens kvalitet och internationalism ökat under det senaste decenniet, liksom även finansieringsbeloppet. Graf 1 visar den sammanlagda externa FUI-finansieringen jämte de viktigaste finansieringskällorna för de tolv yrkeshögskolor som berett detta förslag. Vid sidan av den traditionellt viktiga regionala utvecklingsfinansieringen (ERUF och ESF) har FUI-projekt som

Graf 1. De tolv yrkeshögskolornas sammanlagda externa FUI-finansiering jämte de viktigaste finansieringskällorna. (Källa: Vipunen)

finansieras av Finlands Akademi, Business Finland och i synnerhet internationella finansieringskällor stigit fram. Det måttliga beloppet av företagsfinansieringen förklaras till stor del av verksamhetsmiljön, där företagspartnerna i synnerhet är små och medelstora företag, vars deltagande i forskningen på grund av den begränsade betalningsförmågan i stor utsträckning består av styrgruppsarbete och försök.

Yrkeshögskolornas FUI-verksamhet har alltså ökat och utvecklats kraftigt. Frågan är om denna föränderliga verksamhetsmiljö har beaktats tillräckligt för att Finland och vårt näringsliv ska få den nytta som den förtjänar av den ökade utbildningen och FUI-verksamheten vid yrkeshögskolorna.

Yrkeshögskolorna har ännu inte tillgång till alla verktyg för kompetensutveckling vid högskolan. Rätten att bevilja doktorsexamina skulle ge yrkeshögskolorna möjlighet att utbilda experter inom tillämpad forskning som förutom i företag och andra organisationer även behövs i yrkeshögskolornas egen FUI-verksamhet. Doktorsutbildning med nära koppling till arbetslivet skulle komplettera de utbildningsvägar som yrkeshögskolorna erbjuder även ur individens synvinkel så att den studerande efter en lägre och högre yrkeshögskoleexamen skulle kunna fördjupa sin kompetens på ett arbetslivsorienterat sätt även genom doktorsutbildning.

3. Internationell utveckling

I Europa kan man i huvudsak se två slags linjer i utvecklingen av högskolefältet och doktorandutbildningen: strukturell reform och utvidgning av yrkeshögskolornas uppgifter.

I den strukturella reformen har yrkeshögskolorna blivit yrkesinriktade universitet eller universitet, varvid de också har samma rätt att utbilda doktorer och andra titlar som endast universiteten tidigare haft rätt att använda. En sådan utveckling har skett till exempel i England 1992, då alla 33 polytech-organisationer gavs möjlighet att bli universitet, och alla beslutade att ta tillfället i akt. Senare har det skett liknande strukturella förändringar till exempel i Irland, Norge och Portugal. Grunden för de strukturella förändringarna har varit bättre tillgång till universitetsutbildning, bättre forskningsmöjligheter samt högskolans dragningskraft i fråga om både personal och studerande. Ett mer sällan nämnt, men sannolikt betydande perspektiv är utbildningsexportperspektivet, det vill säga att högskolor med universitetsstatus är mer attraktiva på den internationella marknaden.

En annan utvecklingslinje har varit att utvidga yrkeshögskolornas uppgifter. Då har man bevarat den strukturella dualmodellen, men yrkeshögskolornas uppgifter har utvidgats särskilt inom FUI-verksamheten, och en väsentlig del av denna utveckling har varit inrättandet av doktorsutbildningen. Sådana utvecklingsmodeller kan ses till exempel i Tyskland och Nederländerna, där man pilottestar yrkesinriktade doktorsexamina 2023–2029.

Ute i världen används yrkesinriktad doktors-examen i större utsträckning som en del av ett mångsidigt utbildningssystem. Den yrkesinriktade doktorsexamen är en examensform som internationellt har fått olika genomförandeformer. Internationella exempel på yrkesinriktade doktorsexamina är professional doctorate (prof. doc), doctor in education (EdD), doctor in business administration (DBA), Doctor in Nursing (DNP) och Doctor in Social Work (DSW) (Hawkes & Yerrebati 2018). I vårt förslag hänvisar vi till doktorsexamen inom olika områden med ett begrepp, yrkesinriktad doktorsexamen (på engelska professional doctorate).

Ett centralt mål för utvecklingen av en yrkesinriktad doktorsexamen har i olika länder varit att stärka examens genomslagskraft i arbetslivet och organisationernas utveckling. Den yrkesinriktade doktorsutbildningen utvidgar och fördjupar referensramen för doktorsexamen från den vetenskapliga diskussionen inom området till praktiska och teoretiska problem inom branschen. På detta sätt skapar den yrkesinriktade doktorsexamen en bro mellan yrkessamfundet och den vetenskapliga diskussionen. Utbildningen stärker de yrkesrelaterade färdigheterna hos de studerande, varvid effektiviteten vid sidan av det genomförda utvecklingsprojektet grundar sig på utvecklingen av färdigheterna hos en studerande som placerar sig i en yrkesgemenskap (Boud et al. 2020).

4. För vem är en yrkesinriktad doktorsexamen avsedd?

En yrkesinriktad doktorsexamen lämpar sig för experter och direktörer som arbetar med olika produktutvecklings-, innovations- och utvecklingsuppgifter i sitt eget arbete eller som på annat sätt är intresserade av att lösa utmanande problemsituationer, konflikter eller utvecklingsbehov på arbetsplatsen. En yrkesinriktad doktorsexamen avläggs i regel i nära kontakt med arbetslivet – i första hand alltså på doktorandens egen arbetsplats. Då har doktoranden redan en stark förståelse för sitt forskningsämne och dess kontext.

Den yrkesinriktade doktorsexamen lämpar sig för arbetsplatser som vill föra sin verksamhet till en ny nivå. Ett särdrag för den yrkesinriktade doktorsexamen är att examen planeras att avläggas i samband med arbetet, på arbetsplatsen. Detta kräver också att företaget har vilja och förmåga att förbinda sig till det praktiska genomförandet av doktorsexamen.

Forskningsfrågorna och forskningens utformning utarbetas i nära samarbete med företag och andra intressentgrupper så att de nya lösningar som hittats och utvecklats förbättrar organisationens egen produktivitet, kompetens, marknadsställning, konkurrenskraft osv. Arbetsplatsen fungerar som ett laboratorium för doktorsforskningen och forskningens nytta och relevans prövas i verkliga situationer –

redan under doktorsstudierna.

Företagens och organisationernas utvecklingsbehov är allt mångsidigare och mer sektorsövergripande, vilket också förutsätter multi-professionell kompetens och förståelse av de yrkesinriktade doktorerna. Därför utformas en yrkesinriktad doktorsexamen alltid enligt internationella exempel på en sektorsövergripande examen och är inte bara bunden till ett vetenskapsområde. Detta stöds i den yrkesinriktade doktorsexamen genom sektorsövergripande handledning samt genom studier där doktorander med olika yrkes- och utbildningsbakgrund sammanförs. Detta tillvägagångssätt ger direkt tillämplig kompetens och lösningar som gagnar både individen och hela organisationen.

5. Hur skulle en yrkesinriktad doktorsexamen se ut?

Den yrkesinriktade doktorsexamen som bygger på Professional Doctorate-examen är en examen på samma nivå som en akademisk PhD-examen och placerar sig på nivå 8 i den europeiska referensramen för kvalifikationer (EQF). Professional Doctorate-examen fokuserar på att hitta nya praktiska lösningar genom högklassig och tvärprofessionell forsknings-, utvecklings- och innovationsverksamhet med användning av krävande forskningsmetoder. Examen utvidgar den finländska doktorsuppfattningen i en internationell riktning.

Grundutbildningskravet är högre högskoleexamen, 300 studiepoäng.

I en yrkesinriktad doktorsexamen omfattar minst 40 studiepoäng av element som stöder examen. Under studierna får den studerande en uppfattning om med vilka metoder hen bäst hittar lösningar på forskningsfrågan och hur tidigare forskning och teorier kan utnyttjas för att lösa forskningsfrågan. Detta arbete stöds med hjälp av högskolans experter, internationella nätverk och högklassig handledning. I handledningen av varje doktorand deltar också representanter för arbetslivet.

Syftet med den yrkesinriktade doktorsutbildningens struktur är att stödja doktorsutbildningen med en stark koppling till arbetslivet för att stärka individernas och organisationens FUI-färdigheter. Målet är att systematiskt gå mot alternativa lösningar på det utvalda problemet. Yrkeshögskolorna bygger upp en systemisk modell för den yrkesinriktade doktorsexamen som grundar sig på fasindelning av forskningen. Uppdelningen i faser möjliggör grupphandledning och främjar kollegialt lärande. De studier som yrkeshögskolorna planerar och genomför tillsammans stöder forskningens framskridande och de studerandes utexaminering i tid. Arbetsgivarens stöd och motiva-

tion är en väsentlig del av processen där den studerandes inlärningsväg gynnar kompetensutvecklingen i hela organisationen.

I detta kapitel beskrivs olika instansers roller och kriterier samt det treåriga riktgivande programmet för doktorsutbildningen.

Parterna i en yrkesinriktad doktorsexamen

En av handledarna för en yrkesinriktad doktorsexamen är alltid från arbetslivet. Minimikravet för denna handledare är högre högskoleexamen och erfarenhet av FUI-uppgifter. Handledaren som representerar arbetslivet kan också ha rollen som huvudhandledare om de kriterier som fastställts för huvudhandledaren uppfylls. Då utser styrgruppen eller bedömningsgruppen en annan handledare från högskolan.

Handledarna stöds genom gemensam nationell utbildning för handledningsuppgiften, t.ex. om särdragen i en yrkesinriktad doktorsexamen, handledning i samarbete med arbetslivet, samordning av den studerandes arbetsuppgifter och forskningsarbetet. Handledningskompetensen utvecklas också i fråga om den egentliga forskningsprocessen och i synnerhet i fråga om den pedagogiska handledningskompetensen.

Förväntningar på den studerande

- Den studerande har avlagt högre högskoleexamen och har djupgående arbetslivserfarenhet inom den bransch som forskningen gäller.
- Den studerande har i sitt arbete stött på utmaningar, problem eller konflikter som kräver djupare analys och forskningsverktyg.
- Den studerande vill och kan kombinera studier och arbete. I regel görs forskningen för arbetsplatsen eller för ett projekt som på annat sätt är kopplat till arbetslivet och finansieras på olika sätt, varvid den studerande har en stark koppling till arbetslivet och stöd från arbetsgivaren.
- Den studerande kan också aktivt ansöka om finansiering för sitt forskningsarbete.

Huvudhandledaren

- Doktorsexamen samt erfarenhet av handledning för doktorsavhandling
- Efter doktorsexamen erfarenhet av att leda forskningsprojekt (särskilt i företagssamarbete)
- Meriter som motsvarar docent (inget krav på docentur vid universitetet)

Förväntningar på arbetsgivaren/ arbetslivet

- Arbetsgivaren förbinder sig och förhåller sig positivt till det fortsatta forskningsprojektet som en del av organisationens utveckling.
- Arbetsgivaren förbinder sig att stödja forskningsarbetet samt att fungera som en av arbetets handledare eller mentorer. Arbetsplatsen kan fungera som en äkta inlärnings- och forskningsmiljö.

Förväntningar på högskolan

- Högskolan deltar i en nationell yrkesinriktad doktorsskola och en forskare som uppfyller kriterierna leder arbetet. Kriterierna för handledaren presenteras i punkt d (förväntningar på handledarna)
- Högskolorna erbjuder en tvärvetenskaplig forskningsgrupp och handledning som stöd för den studerande. Den andra handledaren kan vara från en annan finländsk eller internationell högskola och högskolorna ser också till att det i alla fall finns en tillräcklig koppling till arbetslivet.
- Högskolorna gör det möjligt att göra olika teorier till en del av den praktiska forskningen med hjälp av en utbildning (EQF 8) som stöder forskningen.
- Högskolorna erbjuder forskaren en ändamålsenlig forskningsinfrastruktur som kompletterar forskningsmiljön på arbetsplatsen enligt behov.
- Högskolan stöder vidareutvecklingen av metoderna och utmanar till att pröva dem som en del av forskningsarbetet. Eventuella immersiva inlärningsmiljöer som högskolan producerar och etiskt utnyttjande av artificiell intelligens stöder den studerandes forskningsarbete.

Gemensam handledarpool:

- Handledningen av den studerande sker via högskolornas gemensamma handledarpool. Handledarna godkänns i den nationella styrgruppen.
- Handledaren kan vara från en finländsk eller utländsk yrkeshögskola eller en högskola med motsvarande verksamhet eller arbetslivet

Den yrkesinriktade doktorsutbildningens struktur

Den målsatta tiden för en yrkesinriktad doktorsexamen är tre år, men kan förlängas till fyra år. Den totala belastningen är 180 studiepoäng (ECTS), varav 30–40 studiepoäng består av helheter enligt den gemensamma läroplanen. Resterande 150–160 studiepoäng består av doktorsavhandling och slutexamen.

Ansökan och godkännande till studierna

Man ansöker till studierna på basis av

- en forskningsplan (standardiserad),
- ett motivationsbrev samt
- arbetsgivarens rekommendationsbrev/åtagande.

En grupp som fastställts av en nationell yrkesinriktad doktorandskola väljer studerandena.

År 1

- Individuell studieplan. Planen görs upp tillsammans med handledarna. I studierna beaktas förutom den ökade forsknings- och substanskompetensen även innovationskompetensen och utgångspunkterna för att tillämpa forskningsresultaten samt den yrkesmässiga tillväxten
- Precisering och fasindelning av forskningsplanen
- Beskrivning av utmaningen/ problemet/utvecklingsobjektet med vetenskapliga metoder
- Kartläggning av teorier och tidigare undersökningar som syftar till en lösning
- Studier i forskningsmetoder samt val av metod för den egna forskningen
- Review-artikel för att kartlägga det egna forskningsämnets nuläge

År 2

- Främjande av forskningen och testning av teorier för att lösa en praktisk utmaning
- Genomförande av den individuella studieplanen som stöder forskningen
- Mellanseminarium
- Rapportering av resultaten till arbetslivspartnern på överenskommet sätt

År 3–4

- Främjande av forskningen och testning av teorier för att lösa en praktisk utmaning
- Genomförande av den individuella studieplanen som stöder forskningen
- Färdigställande av resultaten (år 3) och publikation samt presentation och offentlig disputation (option år 4).

Publiceringen av forskningsresultaten kan på ett mångsidigt sätt bestå av olika resultat, såsom vetenskapliga referentgranskade artiklar och konferenspresentationer, professionella publikationer, patenter och uppfinningar samt utvecklingsplaner och strategier för företaget, vilka sammanställs till en ändamålsenlig innovationsportfölj. Publikationsplanen görs upp i samband med forskningsplanen.

Innovationsportföljen och dess resultat bedöms av lämpliga (2–3) utomstående förhandsgranskare som väljs bland experter och yrkesutbildade personer som har kompetens att bedöma arbetets effektivitet. Efter förhandsgranskningen beslutar utvärderingsgruppen om den doktorsavhandling som

lagts fram för godkännande, dvs. ger disputationstillstånd. Gruppen består av forskare på professorsnivå vid de deltagande högskolorna, representanter för andra finländska eller internationella högskolor (högskolor inom EU som beviljar Professional Doctorate-examina) samt representanter för arbetslivet.

Effektiviteten av den forskning som den yrkesinriktade doktorsutbildningen producerar utvärderas regelbundet med hjälp av styrgrupps och arbetslivets effektivitetsindikatorer som är relevanta inom de olika branscherna samt genom att följa upp kumuleringen av kompetensen inom den yrkesinriktade doktorsutbildningen. Detta är särskilt viktigt under pilotskedet.

6. Utveckling av ett gemensamt doktorsprogram

För att ordna doktorsutbildningen inrättar yrkeshögskolorna tillsammans ett nationellt doktorsprogram som består av högskolor som erbjuder examen i fråga. Verksamheten inleds med ett pilotprojekt som utvecklar helhetskonceptet och lyssnar på intressentgrupperna.

I pilotskedet står utvecklingen av helhetskonceptet och testningen av nödvändiga strukturer i centrum. Från högskolorna utses personer med tillräckliga forskningsmässiga meriter och som förstår högskolesystemet till den gemensamma expertpoolen för att styra och utveckla det yrkesinriktade doktorsprogrammet tillsammans med mentorerna i arbetslivet. Denna mångsidiga styrgrupp för den yrkesinriktade doktorsskolan styr verksamheten även

i fortsättningen. Deltagarna i styrgruppen väljs ut bland högskolornas pedagogiska experter och forskningsexperter, arbetslivet och internationella experter. De tematiska, sektorsövergripande styrgruppernas mål är att främja och vidareutveckla det yrkesinriktade doktorsprogrammet samt forskningen inom programmet. Dessutom kan styrgruppen tillsätta tidsbundna arbetsgrupper för utveckling av verksamheten.

7. Finansiering av forskningen

För finansieringen är det möjligt att utnyttja flera regionala, nationella och internationella finansieringar som finansierar den nuvarande FUI-verksamheten. Målet är dock att bedriva forskning som har en direkt affärsmässig inverkan på aktörer i arbetslivet, varvid företag och andra aktörer deltar i kostnaderna för forskningen inom doktorsutbildningen till exempel via doktorandens lönekostnader.

I synnerhet i pilotskedet behövs dessutom annan extern finansiering för att genomföra ett lyckat pilotprojekt för yrkesinriktad doktorsutbildning. Vi föreslår att den fleråriga planen för statens forsknings- och utvecklingsfinansiering ska kunna styra finansiering och incitament till pilotprojektet för yrkesinriktad doktorsutbildning.

8. Sammanfattning

Inrättandet av en yrkesinriktad doktorsutbildning vid yrkeshögskolorna svarar direkt på de utmaningar som näringslivet, den regionala utvecklingen och kompetensbehoven i Finland för närvarande möter. Modellen som presenteras ovan grundar sig på en stark koppling till arbetslivet, tvärvetenskaplighet och den tillämpade forskningens effektivitet – just de styrkor som yrkeshögskolorna är kända för.

Internationella exempel visar att den yrkesinriktade doktorsutbildningen redan är en etablerad del av högskolefältet i många länder. Finland är inte en föregångare i denna utveckling, men vi har nu möjlighet att ta ett steg mot en fungerande och fullvärdig dualmodell där även yrkeshögskolorna har tillgång till högskolans verktyg, och den yrkesinriktade, arbetslivsorienterade högskoleutbildningen kompletteras med en yrkesinriktad doktorsexamen utöver den lägre och högre yrkeshögskoleexamen.

Bakgrunden till förslaget är tolv yrkeshögskolors gemensamma vision och beredskap att agera. Pilotfasen gör det möjligt att på ett kontrollerat sätt testa och utveckla modellen i samarbete med arbetslivet och internationella partner.

Nu behövs politisk vilja och möjliggörande lagstiftning. Det är dags att ge yrkeshögskolorna rätt att utbilda doktorer som utvecklar det finländska arbetslivet, stärker företagens och hela Finlands konkurrenskraft samt producerar lösningar för organisationernas utvecklingsbehov.

Programgruppens sammansättning

Heidi Ahokallio-Leppälä, prorektor, Tavastlands yrkeshögskola (gruppförande)

Mark Dougherty, akademichef, Arcada

Eija Heikkinen, chef för kompetensområdet, Kajana yrkeshögskola

Minna-Maaria Hiekkataipale, prorektor, Jyväskylä yrkeshögskola

Valdemar Kallunki, direktör, enheten för högre YH-examina, Laurea yrkeshögskola

Satu Koivisto, chef för forskningsservice, Haaga-Helia yrkeshögskola

Jyrki Laitinen, prorektor, Uleåborgs yrkeshögskola

Päivi Marjanen, utbildningschef, HUMAK yrkeshögskola

Cimmo Nurmi, prorektor, Satakunta yrkeshögskola

Annukka Pakarinen, forsknings- och innovationschef, Tavastlands yrkeshögskola

Heidi Rontu, chef för kontinuerligt lärande, yrkeshögskolan Metropolia

Mika Ruponen, chef för kommersiell och internationell verksamhet, Sydöstra Finlands yrkeshögskola

Riitta Turjamaa, chef för kontinuerligt lärande, Savonia yrkeshögskola

Camilla Wikström-Grotell, vice akademichef, Arcada

Källor

Arbets- och näringsministeriet. 2025. [Innovaatioista kasvuun – Selvitys pk-yritysten innovaatiopotentialista](#). Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja, 2025:31.

Boud, David; Ajjawi, Rola ja Joanna Tai. 2020. Assessing work-integrated learning programs: a guide to effective assessment design. Centre for Research in Assessment and Digital Learning, Deakin University, Melbourne, Australia. DOI: <https://doi.org/10.6084/m9.figshare.12580736>

Business Finland. 2025. [Mid-term evaluation of the leading company initiative \(LCI\) partnerships final report](#)

Hawkes, Denise & Sridevi Yerrabati. 2018. A systematic review of research on professional doctorates. London Review of Education. Volume 16, Number 1. DOI: <https://doi.org/10.18546/LRE.16.1.03>

Sivista. 2023. Tohtorit työelämässä. Tilastokatsaus 2023. Författare: Heikki Holopainen. Tillgänglig: <https://www.sivista.fi/wp-content/uploads/2023/10/Tilastokatsaus-tohtoreihin-2023-4.pdf>

Professional
Doctorate

ammattillinentohtoritutkinto.fi

Yrkeshögskolor som utvecklar yrkesinriktade
doktorsutbildningar:

